

Tilvirkning og Anvendelse af dansk Bøgetræ.

Foredrag i Nationaløkonomisk Forening den 16. Februar 1905.

Af

A. Oppermann.

Af de 30 Millioner Kubikfod Træ, der aarlig hugges i Danmarks Skove, er 17—18 Millioner Bøg. Fra 1881 til 1896 har det med Bøgeskov bevoksede Areal holdt sig næsten uforandret, og der er da Formodning for, at ogsaa Udbyttets Størrelse er vedblevet at være konstant. Ganske vist er de enkelte Træer i Nutidens forstmæssigt behandlede Skove mindre anseelige end de, der fandtes i Fortidens Naturskov; men til Gengæld er Bevoksningerne mindre aabne, ofte har man gemt det bedste og ladet det mindre gode blive afløst af Ungskov, desuden vinder man vistnok mere og mere Udbytte af de unge og mellemaldrende Bevoksninger ved Udhugning af de mindre og de sletformede Træer; endelig maa tilføjes, at Bøgearealet i stigende Grad flyttes hen til de Steder, hvor Jordbund og Klima passer for Bøgen, hvor denne altsaa har den bedste Tilvækst.

Rigtigheden af disse Betragtninger stadfæstes ved Opgørelser over Landets Vedproduktion i Slutningen

af Halvfjerdsere og i Begyndelsen af Halvfemserne, gennemsnitlig omtrent 1878 og 1893, henholdsvis af P. E. Müller og af mig*); i begge Tilfælde faar man et Tal for Bøg, der ligger mellem 17 og 18 Millioner.

At Forholdene er saa stabile, vil næppe overraske; snarere vil man vel anse det for en nødvendig Følge af den Konservatisme, der præger Skovbruget som Produktion. Vore Forhold viser dog, at Udviklingen kan gaa temmelig hurtigt; vort Udbytte af Naaletræ var c. 1878 næppe over $2\frac{1}{2}$ Million Kubikfod; men 15 Aar senere er det sikkert $7\frac{1}{2}$ Million, altsaa tredoblet. Da Udbyttet af Eg og forskelligt Løvtræ snarest er dalet, omend det næppe har forandret sig stærkt, falder hele Stigningen i vore Skoves Masseudbytte, der i Løbet af de 15 Aar rimeligvis er tiltaget med c. 4 Mill. Kbf., paa Naaletræet. Følgen heraf er, at Bøgens procentiske Del i det samlede Udbytte er dalet, dog ikke saa stærkt som dens Del i Skovarealet.

Den Uforanderlighed, der præger Varegruppen Bøg, taget som Helhed, genfindes imidlertid aldeles ikke, naar vi undersøger Enkelthederne i Anvendelsen; tværtimod er der her foregaaet en rivende Udvikling, som staar i Forbindelse med Fremskridt i Tilvirkningen.

Først vil vi her betragte de to Hovedgrupper: Gavntræ og Brænde. Da P. E. Müllers fremragende Arbejde: »Omrids af en dansk Skovbrugsstatistik« grundlagde Kendskabet til vort Skovbrugs Produktionsforhold, var der (c. 1876—80) i de fleste Egne af

*) P. E. Müller. Omrids af en dansk Skovbrugsstatistik, 1881, (Tidsskrift for Skovbrug, Bd. V, S. 1—268; ogsaa som Særtryk).
A. Oppermann. Forelæsninger over Skovbrugslære, Historie og Statistik, 1896—1900 (autogr.).

Landet en overordentlig lav Gavnræprocent for Bøg. Højest var Tallet i de jydsk Træskoegne, hvor der har været en træforbrugende Husindustri, men næppe særlig gode Bøgeskove, og i den Del af Landet: Fyn, der fra gammel Tid har haft de bedste Bøgeskove, men hvor man forøvrigt kun i ringe Udstrækning har anvendt Bøg til Træsko; den laveste Gavnræprocent, beregnet efter P. E. Müllers Anvisning, fandtes i Nærheden af Hovedstaden, til Dels som Følge af Byens forholdsvis høje Brændepriser. Gavnræprocenten var i Nordøstsjælland 2,7, Nordvestsjælland 6,6, Sydøstsjælland 5,4, Sydvestsjælland 6,9; det var, som man ser, først og fremmest Nordøstsjællands Skyld, at Gavnræprocenten for Sjælland kun var 4,9, medens den for de andre Øer var 10,1, et Forhold der har været Genstand for megen Omtale. Som opskovet Gavnræ blev der kun udbudt c. 2 pCt., saa godt som alt i Form af Kævler, men en anseelig Mængde Gavnræ blev solgt paa Roden eller som Bestanddel af Klodsbunker, medens lidt blev udsorteret af Kløvebrænde, der var ført til København. Selv om alt dette medregnes, kom vor Gavnræprocent dog kun op til 7,5. og den samlede Produktion var altsaa c. 1 $\frac{1}{4}$ Mill. Kubikfod.

Omtrent 15 Aar senere var Bøgens Gavnræprocent steget til 17, og Produktionen var altsaa henved 3 Mill. Kbf. Nu er den sikkert henimod 4 Millioner, d. v. s. den er tredoblet i Løbet af 25 Aar, og med en Gavnræprocent af c. 22 indtager Danmarks Bøgedrift paa dette som paa flere andre Omraader en hæderlig Plads. Udbyttet af Gavnræproduktionen er imidlertid langt fra steget i samme Forhold; en stor Mængde Gavnræ sælges til Priser, der kun lidet overgaar Brændeprisen,

og det er ofte denne, der er bestemmende for, hvor vidt man bør gaa med at udsortere Gavntræ.

Den Udvikling, her er foregaaet, vidner om, at de praktiske Skovbrugere med Dygtighed og Iver har stræbt at udvikle deres Tilvirkning og Salg af Bøge-gavntræ i den Retning, Tiden kræver; men at Fremgangen er bleven saa stor, beror dog for en væsentlig Del paa Forhold uden for Skovbruget.

Først og fremmest er det Stigningen i vor Smørproduktion, der har forøget Gavntræforbruget. P. E. Müller regner, at der medgaar aarlig til Smørpakningstræ 200,000 Kbf.; c. 1899 var Tallet sikkert over 1 Million, og nu kan det i Følge velvillig Meddelelse fra Hr. Fabrikant Jacobsen (Firma: L. Jacobsen, Wildersplads) sættes til rigeligt $1\frac{1}{2}$ Million, idet Indførselen af Bøg til Smørtræer er aldeles forsvindende.

Hertil kommer vor anselige Udførsel af Smørpakningstræ, hvortil efter samme Kilde medgaar c. 120,000 Kbf., og vor Produktion af Træ til Margarinebeholdere, c. 200,000 Kbf., et Forbrug der ligeledes staar i Forbindelse med Smørproduktionen. I alt anvendes der altsaa til Smør- og Margarinepakning næsten 1,9 Mill. Kbf., d. v. s. 9—10 Gange saa meget som for 25 Aar siden og hened Halvdelen af vor nuværende Gavntræproduktion.

I den første Tid, da Forbruget steg, var det Bødkere, der udkløvede Staver og Bundstykker til Smørfustagerne: Dritler, Fjerdinger og Ottinger. Kun det retvoksede, letsplattelige og knastefri Træ lod sig til-danne med Økse og Baandkniv, og da Staverne viste Spejl paa Bredsiderne, var de tætte, de lod ikke Lagen sive ud gennem Fustagens Sider. Vi indførte mange

kløvede Staver, særlig fra Sydsverige. Vore egne Stavhuggere kunde ofte ikke staa sig i Konkurrencen: de ødslede med Træet eller maatte betale det for dyrt, eller deres Dagværk var for lille. Ved at indkalde svenske Stavhuggere lærte man enkelte Steder, saaledes i Kongsøre Skov paa Odsherred Statsskovs-Distrikt, at frembringe en meget smuk Vare, og rundt om i vore Skove blev der hugget Staver til Fustagefabriken »Hamlet« i Helsingør. Men efterhaanden gik man over til at skære Staverne med Rundsav, Baandsav eller Cylindersav: Maskindriften afløste Haandarbejdet. Fremdeles opgav man, da Smørret blev pakket i Pergamentpapir, som holdt paa Fugtigheden, Fordringen om, at Staverne skulde vise Spejl paa Bredsiderne, og naaede derved et væsentlig højere Udbytte, og endelig fraveg man Fordringen om, at den aldeles overvejende Del af Staverne skulde holde en Bredde af 3 Tommer. I vore Dage anvendes højst forskellige Bredder, Træet skæres med Save, der spilder mindre Træ end de ældre Former, og man kan anvende tyndere, d. v. s. billigere, Stykker Favneved, der ofte leveres ukløvet, naar det blot er retvokset, hvidt og frit for Knaster. Savværket er ofte ogsaa en Fustagefabrik, der leverer Smørtræerne fuldfærdige; medens Smørproduktionen fra 1889 til 1900 er fordoblet, viser Folketællingerne 1890 og 1901 kun en Fremgang i Bødkernes Antal paa et Par Procent*).

*) Statistisk Tabelværk, 5te Række, Litra A, Nr. 4: Folketællingen i Kongeriget Danmark den 1. Februar 1901, 2den Del, 1904. Fra dette Arbejde er de efterfølgende Oplysninger om Folketællingsresultaterne 1901 tagne. Her saavel som i det følgende gælder Tallene, hvor intet andet siges, for alle Personer inden for den paagældende Næringsvej, altsaa baade Hovedpersoner og Medhjælpere, baade Forsørgere, Forsørgede og Tyende.

En lignende, omend mindre stærk Udvikling er der foregaaet i Forbruget af Bøg til Møbler. Det er særlig til Stole, men ogsaa paa mange andre Omraader, at man anvender Bøgen, der ved Bejdsning kan bringes til at ligne Nøddetræ og Mahogni skuffende. Stigende Velstand og Krav til Livet har medført, at Hjemmene rummer langt flere Møbler nu end før, og hertil kommer, hvad der i vore Dage medgaar til Udstyrelsen af offentlige Lokaler. Stoletræet saves dels af Planker, dels af Favnetræ, undertiden som Affaldsprodukt fra anden Tilvirkning.

Ogsaa til Børster, Skrudder og Gadekoste anvendes der langt mere Bøgetræ nu end før, da man fejede med en Riskost og skurede med en Halmvisk eller en Mursten; Børstenbindernes Antal er steget betydeligt. Det Træ, der anvendes, er overvejende tarvelige Varer, som forhen kun regnedes til Brænde, eller det er Affald fra anden Tilvirkning.

Fremdeles er der sikkert en Opgang i Forbruget af Vogntræ, særlig Hjulfælg. Antallet af Vogne stiger stærkt i København*), hvor Sliddet er stort, og kendeligt paa Landet.

	Aar	Kbhvn.	Øerne	Jylland	Danmark
Arbejdsvogne	1881	2450	111421	141556	258427
—	1888	3108	110720	151947	265775
—	1893	3730	114127	155429	273286
—	1898	4667	123765	164271	292703
Andre aabne Vg.	1881	974	55714	49763	106451
—	1888	785	64223	58297	123305
—	1893	1368	74176	65448	140992
—	1898	1800	81699	75831	159330

) Statistisk Tabelværk, Kreaturtællingerne for de paagældende Aar. Andre aabne Vogne er aabne Vogne med to eller flere Sæder; Høstvogne regnes til Arbejdsvogne.

De Vogne, man har, slides stærkere nu end før, dels fordi de bruges mere, dels fordi Vejene er haardere. Trods Jærnbaner, Automobiler, Cykler og elektriske Sporveje vil Forbruget af Vogntræ vistnok tiltage. Vort tunge, haarde danske Bøgetræ egner sig ypperligt til Hjulfælg, og særlig gælder dette om Rodenden af store Træer, den nederste Alen som rimeligvis udgør c. 5 pCt. af det hele Træ, og som endnu mange Steder aflægges til Knudebrænde, fordi Veddet er vredent og bærer Mærke af Øksen. Medens vi tidligere tilvirkede Hjulfælg ved Haandkraft og indførte en Del hugne Fælg, gaar man nu mere og mere over til at save Fælgene ud, dels af de yderste Planker i Kævlen, dels af Favnetræ, med Baandsav, i alle Tilfælde saaledes at de viser Spejl paa Bugtsiderne, hvorved man undgaar at de flækker, naar Egerne drives ind i Fælgen. Følgen af Fabriksdriftens Indtrængen paa dette Omraade er en Nedgang i Antallet af Haandværkere; af Hjul- og Vognmagere var der*)

Aar 1860.....	11055
— 1870.....	10773
— 1880.....	9782
— 1890.....	9639
— 1901.....	8781

Til forskellige Redskaber og Husholdningsgenstande, til Huggeblokke og Smørtrug, til Kød-tønder og Hovedtønder saavel som til Skibskøle og Skibsplanker bruges nu som før en Del Bøgetræ, og dersom Forbruget skulde ophøre paa enkelte af disse Omraader, vil Tabet vistnok blive dækket ved,

*) Statistisk Tabelværk. Folketællingerne for de paagældende Aar.

at der stadig dukker nye Anvendelser op. Eksempelvis nævnes Parketstav, Brolægningssklodse og Jærnbane-sveller; paa disse Omraader bruges der i Udlandet overmaade store Mængder Bøg, medens man her i Landet ikke er naaet ud over Forsøgets Stadium.

Den største Klasse Forbrugere af Bøgegavntræ var tidligere Træskomænd og Tøffelmagere, hvis Forbrug P. E. Müller anslaar til over 1 Mill. Kbf.; heraf var formodentlig 0,8 Mill. Bøg. Hvorledes dette Tal har ændret sig, er ikke let at sige. Forbruget af Træfodtøj er vistnok tiltaget kendeligt, men de gammeltdags Træsko uden Overlæder er fortrængte af finere Træsko med Overlæder, og Træsko afløses af Kapsko — en noget tvivlsom Fordel, set fra et hygieinisk Standpunkt, men en mere økonomisk Anvendelse af Træet. Rimeligvis er det samlede Forbrug af Træ til Fodtøj omtrent uforandret. Tilvirkningsmaaden er derimod forandret i høj Grad. Ikke blot Kapskobunde, men ogsaa Træsko laves nu ofte paa Fabrik, og Antallet af Træsko-, Tøffel- og Klodsmagere aftager; Tallene var:

Aar 1860	12027
— 1870.....	12492
— 1880.....	15909
— 1890.....	15353
— 1901.....	12159

Nedgangen viser sig ogsaa i de midtjydske Egne, hvor Træskotilvirkning fra gammel Tid er en udbredt Husindustri; for Ry og Them Sogne giver Folketællingerne, i Følge velvillig Meddelelse fra Statistisk Bureau, følgende Tal:

Aar	Forsørgere	Forsørgede	Tyende	I alt
1890	256	490	8	754
1901	228	362	6	596

Her som paa mange andre Omraader sejrer den store Industri over den lille. Men det maa dog bemærkes, at Træskomændene bruger mindre Træ til et Par Træsko end Fabrikerne, har mindre Udgift til Transport af Træet, kan nøjes med tyndere Stamme-stykker og kan leve billigere end Fabriksarbejderen. Med en vis Bitterhed taler Træskomændene om, at deres Virksomhed kun regnes for Husflid, og i Virkeligheden har man, saa vidt jeg ved, fra Samfundets Side intet gjort for Undervisning af denne Klasse Haandværkere, skønt baade Redskaber, Arbejdsmaader og Arbejdsstillinger trænger til at fremvises, for at de unge kan lære hos de dygtigste af de ældre. At der virkelig findes en Ungdom paa dette Arbejdsfelt, viser Folketællingen af 1901; blandt de 4369 Forsørgere, hvis Alder man kender, var:

under 15 Aar	1 pCt.
15—18 Aar	2 —
18—25 —	14 —
25—30 —	13 —
30—60 —	56 —
60 Aar og derover	14 —

Det er i hvert Fald en langt gunstigere Fordeling, end den der findes i Skovbruget, hvor de tilsvarende Tal var*):

	Samtlige Forsørgere i Skov- brug	Mandlige Medhjælpere (egentlige Skovarbejdere)
Under 15 Aar.....	0 pCt.	0 pCt.
15—18 Aar.....	1 —	1 —
18—25 —	9 —	9 —
25—30 —	11 —	13 —
30—60 —	64 —	65 —
60 Aar og derover	15 —	12 —

*) Folketællingen 1901, 2den Del, S. 41, 27. For faste, mandlige Skovarbejdere er de tilsvarende Tal efter mine Undersøgelser: 0, 0, 3, 11, 74, 12.

Trods den stigende Gavntræproduktion er det gaaet tilbage for Træhaandværket; jo mere Virksomheden er Smaadrift, jo større en Procent af de voksne Forsørgere der er Hovedpersoner, desto stærkere er Tilbagegangen:

	Af 100 voksne Forsørgere var Hovedp.	Gruppens samlede Folketal		Tilvækst pCt.
	1901	1890	1901	1890—1901
Træskomagere	80	15353	12159	÷ 21
Hjul- og Vognmagere ..	51	9639	8781	÷ 9
Bødkere og Trævarefabr.	45	7883	8030	+ 2
Tomrere	39	70496	79391	+ 13
Snedkere og Stølemagere	31			
Skibs- og Baadebyggere	17			
Træskærere og Savmøl- lere	14	1830	5788	+ 216

Længe har vi beskæftiget os med Bøgens Anvendelse til Gavntræ. Men selv i Nutiden brænder man sikkert over tre Fjerdedele af vor Produktion; selv naar Hensyn tages til de lavere Priser for Brændet, er dette Bøgeskovens Hovedprodukt. Brændepriserne er dalede noget, især i de skovfattige og velbefolkede Egne; meget stor er Nedgangen dog ikke, rimeligvis som Følge af at Udbuddet er dalet, samtidig med at Befolkningen er tiltaget og dens Købeevne ligesaa. Mange Landboere gaar vel over til at brænde Kul; det samme gælder om Bagerier, Bryggerier, Mejerier og Teglværker, der tilmed overtager en betydelig Del af ældre Tidens daglige Husøkonomi; nogle Steder spiller Kokes og Gas en Rolle; andre Steder har man let Adgang til Brænde af Gran eller Bjærgfyv eller til Tørv. Men til Gengæld er der paa Landet højere til Loftet og videre til Vægge nu end før; maaske fordrer

man ogsaa en større Del af Beboelseslejligheden opvarmet i vore Dage; særlig gælder dette om Landarbejderne, som i vore Dage hører til Skovens bedste Kunder.

Naar mange gaar bort fra at bruge Brænde i den daglige Husholdning, er det ikke paa Grund af «Kullenes tekniske Overlegenhed», thi den eksisterer ikke her; det er tværtimod en stor Tilbagegang i Velvære og Renlighed, rimeligvis ogsaa nogen Tilbagegang i sanitær Henseende at faa svovlholdige, snavsede Kul i Stedet for det renlige lyse Bøgebrænde, der giver en mildere og mindre tør Varme end Kullene. En Tid har man vel manglet tidssvarende Brændeovne med Magasinfyring, men i vore Dage kappes Fabrikanterne, paa virkede af Dansk Skovforening, om at fremstille hensigtsmæssige brændselsbesparende Ovne og Komfurer, paa hvilke man kan fyre med Brænde, saa nemt at man ikke savner Gassen.

Priserne paa de forskellige Arter Brændsel har selvfølgelig nogen Betydning for Befolkningens Valg. Dog tror jeg baade, at man ofte overvurderer den Vægt, som Forbrugerne lægger paa at spare, og at man maa vogte sig for at anse Besparelsen for at være særdeles stor. Kun de færreste Mennesker indretter deres Liv efter den strenge Økonomis Fordringer, kun et Mindretal kender deres egen Interesse, og mange handler imod den, skønt de kender den. Og hvad Spørgsmaalet om Udgiften angaar, da klares det ikke ved simple fysiske Beregninger over, hvor mange Varmeenheder man af de forskellige Slags Brændsel kan faa for 1 Krone; man maa vide, hvad der gaar til Spilde ved Brugen. En Sammenligning mellem Ud-

gifterne i to lige store Husholdninger, af hvilke den ene bruger simpelt Brænde og en Del Tørv, den anden Kokes, Kogegas, Optændingsbrænde og Ildtændere (samt en Mængde Tændstikker og engang imellem Petroleum til Optænding), vil vise, at Forskellen paa deres Udgift til Brændsel er meget beskednen, vistnok saa lille at den opvejes ved Forskel i Udgifterne til Vadsk og Rengøring samt til Vedligeholdelse og Fornyelse af Gardiner, Tæpper, Linned, Møbelstoffer, Tapeter, Metalsager, Bøger, Kunstværker, Blomster m. m.

Langt mere end af Hensyn til deres økonomiske Fordel drives Menneskene imidlertid af Hensynet til deres Magelighed; Dovenskab er den vigtigste Kilde til menneskeligt Fremskridt. Kul og Kokes leveres knuste, færdige til Brug, Kogegassen bliver endog frit tilbragt paa Ildstedet. Brændet derimod sælges sædvanlig som Favne eller Bunker (i ældre Tid endog som Træer paa Roden) i Skoven, kun paa bestemte Aarstider og ikke lagret; Forbrugeren skal overtage Transport, Lagring, Sønderdeling, han skal opsøge Sælgeren og desuden staa i Forskud med Brændets Værdi omtrent et Aar. Saadan lader Forbrugere sig ikke behandle i vore Dage uden at protestere. Skovbruget maa lige saa vel som andre Producenter sælge Varen frit tilbragt, lagret og færdig til Brug, leveret paa den Aarstid, som Kunden ønsker, og i Partier af den Størrelse, der passer ham.

Denne Ordning er allerede gennemført i Savværkernes og Trævarefabrikernes Handel med Affaldsbrænde; dog har man vist endnu ikke indladt sig paa at levere det finest udpindede Optændingsbrænde, en

Forretning der for en væsentlig Del er eller i hvert Fald til nyeste Tid har været baseret paa toldfri Indførsel af Bræde- og Plankestumper, som blev udpindede her i Landet. Men ogsaa Skovbruget begynder at imødekomme Kunderne. Mange Steder sælger man Aaret om underhaanden; undertiden leverer man Varen frit tilkørt og aflæsset; andre Steder sælger man tørt, lagret Favnebrænde fra Hus; atter andre saver Brændet for Køberen til en fast, lav Takst; et enkelt Sted sælger man endog Kakkelovnsbrænde, savet, hugget, tilkørt, indbaaret, i Smaapartier lige ned til $\frac{1}{4}$ Favn. Hvad der endnu er Undtagelse, vil med Tiden blive Regel, og mange Forbrugere vil sætte Pris paa, at Udviklingen gaar hurtigt paa dette Omraade; man sparer paa Arbejdskraften ude i Landsbyerne og paa Gaardene langt mere nu end før. Undertiden vil Tilvirkningen blive overtaget af smaa Savværker, der ikke saaledes som de store lægger Vægt paa at faa det mindst mulige Affald, men at faa billigt Træ.

Nogle Købere vil vel altid have Tid og Lyst til at oparbejde Træet til en vis Grad, og det simpleste Brænde, Kvaset, kan Skovbruget maaske ikke altid overkomme at oparbejde stærkt. Men vi kan i hvert Fald hugge de tyndeste Kviste (f. Eks. under 1 Tm.) fra og lade dem ligge paa Skovbunden, hvor deres Gødningsværdi er ganske anselig*); de afrisede Knipler, der skæres til Favnetræ eller aflægges i Bunker, betales højere end det Kvas, hvoraf de er en Del, og de bliver snart et kurant Brændsel.

*) Jfr. P. E. Müller, *anf. St.* S. 250, 259.

I det foregaaende har der nærmest været Tale om det danske Skovbrug i Almindelighed. Det efterfølgende*) viser gennem et Par Eksempler, hvorledes Udviklingsgangen har været paa Skovdistrikter, som hører til de fremmeligste her i Landet.

Brahetrolleborg Skovdistrikt, c. 3300 Tdr. Ld., ligger i Sydvestfyn, hvis Klima er gunstigt for Bøgens Vækst; Jordbunden er kun middelgod, til Dels endog tarvelig; 1760 Tdr. Ld. bærer Bøgeskov, næsten alt af ypperlig Godhed; Egnen er skovrig og temmelig tæt befolket, gennemskaaren af Ringe—Faaborg Banen og

	Aarligt Udbytte i Regnskabsaarene:					
	1881/85	1885/89	1888/89	1892/93	1895/99	1900/01
	- 87/88	- 91/92	- 94/95	- 99/00	- 03/04	
Brahetrolleborg Distrikt						
I alt, Hundreder Kbf. . .	1895	2573	2580	2685	2565	2903
Af 1000 Kbf. var:						
Træer paa Roden	11	5	8	11	2	1
Kævler	25	9	7	7	78	135
Bødkerklov	5	16	15	6	4	0
Savtræ	0	1	91	136	135	91
Favnebrænde o. dsl.	600	690	539	531	536	519
Kvas	359	279	340	309	245	254
Giesegaard Distrikt						
I alt, Hundreder Kbf. . .	1247	1428	1437	1533	1676	1721
Af 1000 Kbf. var:						
Kævler	26	27	14	15	37	62
Favnsat Gavntre	136	95	80	140	221	215
Favnebrænde o. dsl.	516	545	612	560	422	406
Kvas	322	333	294	285	320	317

*) Oplysningerne er mig velvilligst meddelte af de Herrer Skovridere Elers Koch og F. Andersen. Af Brahetrolleborg Skoves Historie og Økonomi har Koch givet en udførlig Fremstilling i 4de Bind af Tidsskrift for Skovvæsen, 1892.

med Adgang til Udskibningspladser. Den nuværende Bestyrer, Skovrider Elers Koch, overtog Ledelsen i 1883, men først et Par Aar efter, da en ny Driftsplan var fuldført, forøgede man Hugsten stærkt. Nu er c. 45 pCt. af Bøgeskovningen saakaldet Mellembenyttelse, der vindes ved Udhugning (Udtynding) af yngre Bevoksninger. I Begyndelsen var kun 3 pCt. af Udbyttet Gavntræ; nu er Gavntræprocenten omtrent 23. Salget af Træer paa Roden, der væsentligst er Brænde*), viser en nogenlunde jævn Nedgang og er nu ganske uden Betydning. Af Bødkerklov, en meget smuk Vare, solgte man mere og mere i Slutningen af Firserne, da Smørproduktionen tiltog, men samtidig begyndte man at aflægge »Savtræ«, d. v. s. Favnetræ, af hvilket man kan save Smørpakkingsmateriale; indtil 1888 blev mindre Partier af denne Vare solgt som Bestanddel af Kløvebrændet. Opgangen i Salg af »Savtræ« er dog ikke vedblevet; i dens Sted er traadt en mægtig Opgang i Mængden af Kævler, hvilket forklares ved at Skovdistriktet efter Stormen den 12. Februar 1894, der væltede og knækkede over 800,000 Kbf. Naaletræ i Brahetrolleborg Skove, kom i Forbindelse med det nærliggende Korinth Savværk. Her oparbejder man nu ofte hele Stammen (over 9 Tmrs. Tykkelse) ved Maskinkraft, til Kapsko, Hjulfælg, Børstetræ m. v., hvorved der spares megen Udgift til Forsendelse. Paa

*) En mindre Del er prima, slanke, middelstore Træer, hvis knastefrie, retvoksede Ved anvendes af Egnens Skemagere; men Hovedmængden er Vindfælder, som i Regelen er angrebne af Fyrsvamp. I de senere Aar sælges disse syge Træer, af hvilke der faldt mange d. 12. Februar 1894, for halv Pris til Skovarbejderne, som nu med stor Iver opsøger dem og bidrager til at begrænse Udbredelsen af den farlige Snyltesvamp.

dette som paa mange andre Omraader har Udviklingen i vort Skovbrug været i nøje Overensstemmelse med det Program, som P. E. Müller opstillede i 1881. Med den stigende Gavntreprocent følger en aftagende Procent for Favnebrænde o. dsl.*), men ogsaa Mængden af Kvas*) daler efterhaanden; allerede 18⁹²/₉₃ lod man Risene fra ældre Træer ligge, og 19⁰⁰/₀₁ udvidede man denne Fremgangsmaade til de yngste Bevoksninger.

En lignende Bevægelse finder vi paa det midt-sjællandske Skovdistrikt Giesegaard, der i 20 Aar har været bestyret af Skovrider F. Andersen. Bevoksningerne er mindre gode end paa Brahetrolleborg, Mellembenyttelsen er vist kun 40 pCt. af det samlede Udbytte. Arealet er c. 2500 Tdr. Ld., hvoraf 1500 Tdr. Ld. bevokset med Bøg; Egnen er skovrig, men grænser paa to Sider op til skovfattige Egne; Vestbanen og Sydbanen letter Forsendelsen ud over den nærmeste Omegn. Allerede 18⁸⁴/₈₅ var Gavntreprocenten 16, og nu er den næsten 28; her har man i mange Aar udtaget anselige Mængder favnsat Gavntre, hvoraf københavnske Firmaer skar Hjulfælg, Stoletræ og Børstetræ; ogsaa Stavskæringen er begyndt tidligere her end paa Brahetrolleborg. I de sidste Aar er 3—5000 Kbf. (2—3 pCt. af det samlede Udbytte) tarveligt Bøgetræ anvendt som Jærnbanesveller, der tildannes paa Distriktets eget Savværk, som ligger midt i den største af Skovene. Her skæres bl. a. ogsaa Brænde for Køberne, og Egnens Brændepriser er endnu

*) Til »Favnebrænde o. dsl.« er regnet følgende Varer: Kløvebrænde, Knudebrænde, Fagot, Knippel, Klodstræ og Rafter. Til »Kvas« er regnet: stort Udhug, smaat Udhug, afriset Udhug og Kvas.

saa gode, at man ikke kan staa sig ved at udsortere alt Gavntræ af Favnebrændet. I en Aarrække har man ladet de fine Kviste ligge paa Skovbunden, overalt hvor der blev hugget i yngre Bevoksninger.

Gennem Kendskab til Forholdene i Nutid og Fortid vil vi søge at drage Omridsene for Fremtiden. Bøgearealet vil rimeligvis holde sig konstant eller i det højeste dale svagt; Landet mangler gennemgaaende ikke Ungskov af Bøg, og der anlægges lige saa megen Bøgeskov nu som for 25 Aar siden; Bevoksningerne vil gennemsnitlig blive bedre; de vil blive plejede mere og mere omhyggeligt med Udhugning, og selv om man i stigende Grad lader det fine Kvas ligge paa Skovbunden, vil Udbyttet af Bøgetræ vistnok holde sig konstant eller maaske stige. Gavntræprocenten vil rimeligvis stige, da Træet gennemgaaende bliver bedre og bedre, og de høje Brændepriser, der endnu findes i enkelte skovfattige, velbefolkede Egne, vil dale, samtidig med at man lærer at sortere omhyggeligere og at anvende tyndere Træ til Gavnbrug.

Udelukket er den Mulighed dog ikke, at Forbruget af dansk Gavntræ vil aftage; det kan tænkes, at vor Smørproduktion bliver indskrænket, eller at man i ringere Grad end nu pakker Smørret i Bøgetræ; og endelig er det muligt, at man indfører Bøg fra Udlandet, enten som Favnetræ eller som Drittelstaver o. a. Halvfabrikater. I og for sig er det en Svaghed ved vor store Produktion af Smørpakningstræ, at den hviler paa Eksport, ikke saaledes som Hjulfælg og Træsko paa det hjemlige Forbrug. Skulde det saaledes gaa tilbage paa et Omraade, maa vi søge at anvende

mere Bøgetræ paa andre Omraader, f. Eks. til Møbler, Jærnbanesveller og Parketter. Hvorledes Udsigterne for Salg af Brænde stiller sig, vil i høj Grad komme an paa Salgsformer, Salgsvilkaar og Tildannelse, men den Dygtighed, med hvilken Skovbrugerne hidtil har vidst at lempe sig efter Markedets Krav, i hvert Fald med Hensyn til Salg af Gavntræ, giver grundet Haab om, at man ogsaa i Fremtiden vil forstaa at sælge vore Skoves vigtigste Produkt, Bøgetræet, og det vil i mine Øjne ikke være saa vigtigt at bevare høje Priser som at forøge Afsætningen, eller i hvert Fald undgaa at den indskrænkes.

Til Foredraget knyttede sig en Diskussion, hvoraf vi fremhæve følgende Udtalelser:

Fabrikant J. Jacobsen gav i Tilslutning til Prof. Oppermanns Udtalelser en Del supplerende Oplysninger om Anvendelsen af Bøgetræ. I forskellige Anvendelser var Forbruget stærkt stigende: alene til Træsko og Kapsko medgik aarlig ca. 15.000 Favne Bøgetræ (à 60 Kubikfod) eller halvt saa meget som der anvendes til Fabrikation af Smørtræer. Taleren troede, at de fabrikmæssigt tilvirkede Træsko ere bedre end de haandgjorte, fordi Maskinerne yde et mere ensartet Arbejde. I stort Omfang ere vore Dages »Træskomænd« kun Paaslaaere, idet de køber selve Træskoene fra Fabrikkerne. Forbruget af Smørpakningstræ steg med omtrent 10 pCt. om Aaret; i sidste Kalenderaar tilvirkedes ca. 1½ Million Dritler. Ogsaa paa andre Omraader var det industrielle Forbrug af Bøgetræ stærkt stigende; Forbruget var steget stærkere end Udbudet, hvilket indeholdt en Opfordring til Skovbruget om at vise Forsigtighed med Hensyn til Priserne, saa meget mere som vor Toldlov indeholdt den Mærkelighed, at Afgiften paa det raa Træ ofte er større end paa det færdige Produkt (saaledes er f. Eks. Tolden for en Favn Bøgetræ 5½ Kr., men hvis Træet er omdannet til Tøndestaver kun 2 Kr. 30 Øre, hvis det er tildannet

til Træsko endog kun 93 Øre). Hvis den stigende Efterspørgsel skulde faa Folk til at søge til Udlandet, kunde det let blive skæbnesvangert for vort Skovbrug; som en formentlig særlig farlig Konkurrent i saa Henseende pegede Taleren paa Østerrig; den lange Transportvej vilde ikke være nogen uovervindelig Hindring, da Fragten beregnedes efter en billig Undtagelsestarif.

Professor N. C. Frederiksen troede ikke, at de danske Statsskove gav det Udbytte, som de kunde og burde. For en Menneskealder siden var det saaledes, at Skovene ikke forrentede Trækapitalen, endsige Jorden; og Skylden herfor mente Taleren var at søge hos Skovriderne. Var Forholdet et andet nu? Taleren fandt, at de Principper, hvorpaa vort Skovbrug hvilede, i flere Henseender vare uheldige. For det første var det lidet heldigt, at Skoven endnu stod der hvor den tilfældigvis stod i 1805; Øernes Skove burde flyttes til Jylland. Dernæst burde der sørges for en mere rationel Træbestand; vi havde for megen Bøg i vore Skove. Vilde det ikke være heldigt at veksle med hurtigere voksende Træarter, Ahorn, Popler o. s. v.? Hvorfor ikke sørge for en stærkere Blanding af lyssøgende og skygetaalende Træer? — Med Fabrikant Jacobsen delte Taleren Frygten for, at vort Skovbrug i Længden vanskeligt vilde kunne konkurrere med Udlandet.

Overførster, Kammerherre P. E. Müller gjorde gældende, at den Slendrian i Statsskovenes Drift, hvortil Professor Frederiksen havde hentydet, ganske hørte en svunden Tid til. Det var rigtigt, at der for et Slægtled siden sad en Del Skovridere, der arbejdede paa gammeldags Vis og i det hele vare lidet perfektible. Men den nye Generation, som nu bærer Arbejdet og Ansvaret, har fuldt ud vist Forstaaelse af deres Opgave og af hvad Tiden kræver. Taleren troede, at Professor Frederiksen kunde se med Ro paa, hvorledes der nu arbejdes i vore Statsskove.

Professor C. V. Prytz bemærkede overfor Professor Frederiksens Krav om Skovflytning fra Øerne til Jylland, at de senere Aars Undersøgelser have vist, at i økonomisk Henseende staar Bøgeskoven paa god Bund sig bedre end Granskoven paa de magre Jorder i Jylland. Det var derfor heldigt, at den Flytningsbevægelse, der var fremme i Tredserne, standsedes.

Indlederen: De midtjydske Træskomænd vilde sikkert ikke indrømme, at deres Træsko var ringere end Fabrikernes; de to Produktionsmaader maa kunne bestaa samtidig; hver har sine Fortrin og Mangler. At Træpriserne steg, naar Forbruget tiltog stærkere end Udbudet, var dog ganske naturligt, og ligeledes at vor gamle Toldlov indeholdt nogle Anomalier; men selv om Loven blev ændret, var der Fare for en Konkurrence fra det sydlige Udland. En almindelig Drøftelse af vort Skovbrugs Rentabilitet og Statsskovenes Administration hørte ikke ind under det foreliggende Emne. Med vor Tids Kendskab til Træarternes Fordringer saavel som til Landets Jordbund og Klima maa man anse det ældre Slægtleds Drømme om »Flytning« af Øernes Bøgeskove til Jylland for uigennemførlige; men medens Bøgearealet holder sig konstant, tiltager vort Skovareal stærkt: vi dyrker altsaa i stigende Grad andre Træarter, ikke blot Rødgran og Bjærgfyr, men ogsaa Løvtræer, særlig Eg.
